

Ustawa scaleniowa - początek samorządu w Polsce. Kartka z kalendarza.

294.
W mocy art. 44 Konstytucji ogłaszam ustawę następującą:

U S T A W A

z dnia 23 marca 1933 r.

o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego.

DZIAŁ I.

PRZEPISY, DOTYCZĄCE OBSZARU CAŁEGO KRAJU Z WYJĄTKIEM WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.

Rozdział I.

o kadencji organów ustrojowych związków samorządowych.

Art. 1. (1) Organem stanowiącym i kontrolującym w gminach wiejskich jest rada gminna, w mia-

stach — rada miejska, w powiatowych związkach samorządowych — rada powiatowa.

(2) Organem zarządzającym i wykonującym w gminach wiejskich jest zarząd gminny, w miastach — zarząd miejski, w powiatowych związkach samorządowych — wydział powiatowy.

(3) Na czele zarządu gminnego stoi wójt, na czele zarządu miejskiego — burmistrz, w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — prezydent miasta. Zastępcą wójta jest podwójci, burmistrza — wiceburmistrz, zaś prezydenta miasta — wiceprezydent.

(4) Członkowie rad (gminnych, miejskich, powiatowych) noszą nazwę radnych, z wyjątkiem członków organów zarządzających, jeżeli ci wcho- do do składu rady. Członkowie zarządu gminnego i miejskiego noszą nazwę ławników z wyjątkiem osób, wymienionych w ust. (3).

(5) O ile z treści postanowień ustawy wynika inaczej, postanowienia, dotyczące gminnych organów samorządowych, stosuje się zarówno do gmin wiejskich, jak i miejskich. Przez „radę gminy” rozumie się radę gminną i radę miejską, przez „zarząd gminy” — zarząd gminny i zarząd miejski.

Zastępując wrogą administrację zaborców powstał samorząd terytorjalny w Polsce. Udało się scalenie kraju - pisał Żeromski - z trzech połówek złożonego. Przypomnijmy niektóre elementy i zapisy ustawy scaleniowej z 1933 r.

W ustawie 23 marca 1933 r. założono system hierarchiczny samorządu, to znaczy, że wójt musiał być zatwierdzony przez starostę, a starosta przez wojewodę. Szefem gminy wiejskiej był wójt. Obszar gminy z reguły dzielił się na gromady, gdzie władze sprawował sołtys. W miastach rządził burmistrz lub prezydent miasta. W powiecie - starosta.

„Art. 1. (3) Na czele zarządu gminnego stoi wójt, a na czele zarządu miejskiego burmistrz, w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — prezydent miasta. Zastępcą wójta jest podwójci, burmistrza wiceburmistrz, zaś prezydenta miasta — wiceprezydent.”

Nadzór nad działalnością jednostek samorządu miał charakter dwójaki – samorządowy (wójt, burmistrz, prezydent miasta) i administracyjny (minister, wojewoda, komisje rewizyjne i izby obrachunkowe).

„Art. 68, (7) Starosta powiatowy ma prawo nakładać na wójtów i podwójców w razie stwierdzenia przekroczeń i zaniedbań przy wykonywaniu czynności w zakresie spraw administracji rządowej następujące kary porządkowe:

1. a) upomnienie,
2. b) nagana,
3. c) grzywna do 100 złotych.”

Wybory władz były pośrednie. „Art. 43. (1) Do zakresu działania rady gminy (art. 1 ust. (5)) należy powołanie organu zarządzającego i kontrola nad jego działalnością oraz stanowienie norm i zasad, dotyczących zarządu.”

Kadencja radnego trwała 5 lat. W II Rzeczypospolitej było 16 województw.

Ustawa scaleniowa nie objęła województwa śląskiego, także samorządu wojewódzkiego, który funkcjonował tylko na terenie trzech województw „pruskich”. Spod ustawy wyjęta została również Warszawa. Rok później przyjęto ustawę warszawską.

Ustawa z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego. Dz.U. 1933 nr 35 poz. 294. (pisownia oryginalna)

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19330350294>

Sławomir Stalmach

Zastępca Dyrektora Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego